

Yttrande från Danmarks Hembygdsförening (Uppsala) angående den Fördjupade Översiktsplanen för de Sydöstra stadsdelarna inklusive Bergsbrunna.

Danmarks Hembygdsförening är en politiskt obunden ideell förening som bland annat ägnar sig åt hembygdsvård i det område som ingår i den Fördjupade Översiktsplanen för de Sydöstra stadsdelarna inklusive Bergsbrunna ("FÖP") presenterad av Uppsala kommun. Det innebär att föreningen arbetar med att värna och vårda hembygdsmiljön och dess kulturarv samt och att föra lokala traditioner, miljöer och historisk kultur vidare till kommande generationer.

Hembygdsmiljön och dess kulturarv inkluderar allt som omger människorna. Det övergripande syftet med föreningens arbete är att skapa trivsel, hemkänsla, trygghet och möjligheter till rekreation. Om människor känner sig trygga finns kraft och tid att intressera sig för hembygden och dess kulturarv.

Människan är i centrum för en hembygdsförening. Människans behov under livets gång, hur man hanterade behoven förr och hur man kan lära av detta för att skapa miljöer för framtida behov.

Föreningen anser att den FÖP som Uppsala kommun presenterat tyvärr står i bjärt kontrast mot Danmark Hembygdsförenings mål och arbete.

En ny stad i norra Lunsen?

Uppsala kommun vill bygga en ny stad av Sundsvalls storlek. Det vill man göra i huvudsak i det befintliga skogsområdet norr om Lunsens naturreservat. Man vill skapa en stad som kommer att befolkas av mer än 50.000 invånare. Det är med svenska mått en medelstor stad.

Uppsala kommun vill skapa denna stad med hög hastighet och med många invånare på bara drygt 4 kvadratkilometer.

Men en stad av denna storlek tar tid att planera och bygga om den skall ha någon chans att bli bra. En stad av denna storlek behöver inte bara cykelvägar, kollektivtrafik och återbrukscentraler för att skapa trygghet och hemkänsla. Människorna som bor där skall känna att dom bor i en god livsmiljö. Då behövs mera. En stad av denna storlek behöver till exempel ett sjukhus, en polistation, ett eller flera handelscentrum, ett eller flera apotek, parkeringsplatser för besökare och för transport av inköpta varor och för flyttgods. Med mera.

Danmarks Hembygdsförening vill att kommunen gör ett omtag och utarbetar en ny plan för den nya staden, en stad där människor kommer att trivas "på riktigt"!

1. Bygg en trygg och trivsamt stad!

Danmarks Hembygdsförening vill att Uppsalas identitet och unika kulturarv måste finnas med i en ny stad. Fokus skall vara på människans behov i livets olika steg. För att skapa en ny trygg stad måste den vara byggd så att en tillit och en trygghet skapas, som sätter människans behov i centrum. De som väntas flytta in i området har ingen historia i området och väntas arbeta på annan plats, till exempel efter järnvägen söderut mot Stockholm.

Vi anser att en seriös diskussion om detta saknas i kommunens FÖP.

För att människor skall trivas måste ett integrerat lokalsamhälle vara på plats. Det ska finnas en intressegemenskap med gemensamma förväntningar hos invånarna om att agera för allas bästa med fungerande former för socialt samspel. Den kollektiva förmågan och lokalsamhällstilliten blir därmed högre och problem som uppkommer kan hanteras med eller utan hjälp utifrån. I ett sådant bostadsområde är normalt också otryggheten väldigt låg. Folk trivs!

Danmarks Hembygdsförening vill att kommunen skall göra allt för folk skall trivas. Det vill säga att undvika instabila, fragmenterade och i värsta fall upplösta lokalsamhällen. Detta skapar otrygghet bland de boende.

2. Kulturarvet utvecklas i en god fysisk miljö - en sådan miljö måste skapas

För att ett tryggt kulturarv skall utvecklas behövs en god fysisk miljö. Det är grunden för att lokalsamhället skall bli integrerat på ett gott sätt. Att bygga så kallade "miljonprogramsområden" är mycket riskabelt. I ett sådant finns det förtätade isolerade bostadskvarter med inre gröna zoner. Dessa zoner gör tyvärr att servicepersonal, poliser etc lätt blir bevakade och i värsta fall utsatta för våldsyttningar. Brist på vägar och genomfartsleder i den typen av områden skapar problem för samhällsservice och gör det svårt för poliser att arbeta på ett tryggt sätt. Hanterandet av dåliga fysiska miljöer är beprövat i Sverige och har givit kunskap om hur goda miljöer bör utformas. Polisens viktigaste uppgift är att lösa brott.

Danmarks Hembygdsförening kräver att byggnationen skall utformas så att trygghet finns med redan från början. Kommunen måste ta till sig av den forskning som finns på området.

Vi anser att kommunens presentation av den fysiska miljön i FÖP-en riskerar att skapa ett otryggt "miljonprogramsområde" a la´ 1960-talet. Danmarks Hembygdsförening anser att kommunen ska se till att detta till varje pris undviks!

3. Ett polishus behövs i en ny stad av Sundsvalls storlek

Uppsala kommun kommunicerar att man skall bygga en ny stad motsvarande Sundsvall, med drygt 57.000 nya invånare i mer än 26.000 bostäder.

Att bygga en så stor stad tar tid och det behövs inte bara några fotbollsplaner i en ny stad.

Danmarks Hembygdsförening värnar om en miljö där de boende kan känna sig säkra för att öka intresset för hembygdskultur med mera. Som en bas för detta kräver Danmarks Hembygdsförening att kommunen behöver planera mark för en polisstation med lokala poliser. Sundsvall har drygt 50 poliser. Det är skrämmande att det inte finns något i FÖP-en om denna viktiga kugge som utgör grunden i ett tryggt samhälle!

4. Ett sjukhus behövs i en ny stad av Sundsvalls storlek

I en ny stad av Sundsvalls storlek är det självklart att det behövs ett sjukhus. I FÖP-ens plankartor finns angivet plats för vårdcentraler, men i en ny stad med mer än 50 000 invånare räcker knappast det. Om varje invånare behöver sjukhusvård en gång per år innebär det ca 1 000 besök per vecka. Akademiska sjukhuset är idag överhopade med patienter, så den vårdenheten räcker knappast till för att serva ännu en stad.

Danmarks Hembygdsförening anser att medborgarna skall kunna känna trygghet i att man kan få sjukvård rimligt snabbt och på rimligt avstånd från boendet. Då trivs man och kan ha ork och tid att engagera sig bland annat i hembygdens kultur.

5. Rädda miljön vid Stordammen

Stordammen ligger alldeles norr om Norra Lunsens naturreservat och är idag ett mycket populärt utflyktsområde. Idag tillbringar många människor i alla åldrar tid i naturen i området. Man promenerar, skidar, cyklar, orienterar, grillar med familjen etc. Skogen i naturreservatet och runt Stordammen är till stora delar gammal och vildvuxen med höga naturvärden. Miljön i naturreservatet, runt om och på väg till Stordammen är mycket likartad. Stordammen vattenförsörjs från mossarna i naturreservatet. Både i naturreservatet samt runt om och norr om Stordammen finns många ovanliga växter som trivs i den

kalkrika och fuktiga marken och även ett fint djurliv. Detta är ett unikt område i Uppsala kommun som vi anser bör bevaras för kommande generationer.

Stordammen har ett litet öppet rastområde för besökare på nordvästsidan med plats för kanske 20 personer.

Enligt plankartorna i FÖP-en så vill Uppsala kommun bebygga skogsmarken bara drygt 50 meter på båda sidor om Stordammen. Där vill man bygga stora flerbostadshus med lokaler i bottenvåningarna med offentlig och kommersiell service. Kommersiell service invid ett naturskyddsområde? Hur tänker kommunen då?

Danmarks Hembygdsförening tycker att det är helt orimligt att pressa in stora bostadshus med massor av boende så nära ett så unikt naturområde som det runt Stordammen. Enligt mätning på plankartan är det bara mellan 50 och 100 meter mellan höghusen och Stordammen. Det är självklart att det inte finns plats för 1 000-tals besökare vid Stordammen, det är självklart att vattenbalansen i Stordammen och bland mossarna i naturreservatet kommer att kraftigt störas av byggen så nära. Tillråga på allt kommer spårvagnspåret (eller "kapacitetsstark kollektivtrafik") att förläggas knappt 50 meter ifrån norra ändan av Stordammen, precis där utloppet från dammen sker. Inget rimligt resonemang runt detta anser vi finns i FÖP-en.

Danmarks Hembygdsförening vill att kommunen sansar sina expansiva byggplaner och försöker bevara området runt Stordammen och bevarar den natursköna skogen både öster och väster om Stordammen. Detta för att kommande generationer skall få chans att i lugn och ro uppleva dagens miljö.

6. Gör inte åverkan på naturen!

Uppsala kommun vill bebygga dagens skogsområde mellan Sävja/ Bergsbrunna och Lunsen. Enligt plankartorna kommer detta att gå till så att en stor del av dagens skog kalhyggs och ersätts med block-kvarter. Där kommer nya träd att planteras. Det tar många årtionden för dessa träd att växa upp och skapa en naturliknande miljö.

Danmarks Hembygdsförening tycker att det är helt fel väg att gå: att först kalhygga skog, sedan exploatera marken hårt med många nya bostäder och därefter försöka ersätta den kalhuggna skogen.

Man vill enligt FÖP-en skapa en grönskande miljö - men att ta bort den idag naturligt grönskande miljön, vilken är full med biologisk mångfald, genom kalhyggen låter som en repris på en av 1950-talets felaktigheter inom samhällsbyggnad.

Ännu mer orimligt är att man kan läsa mängder av fina ord i FÖP-en om att man värnar biologisk mångfaldhet, säkring av ekologisk hållbarhet, fågelsång med mera. Men med kommunens planerade kalhyggen blir det tvärt om! Det finns flera detaljerade analyser gjorda om dagens miljö.

Danmarks Hembygdsförening kräver att Uppsala kommun måste se till hembygdens natur som den är, och bygga det nya området i samklang med den fina skog som finns idag!

7. Forma bostadskvarteren på ett mänskligt och framgångsrikt sätt

I FÖP-en kan man läsa att bostadskvarteren i området kommer att bli så vackra, man skriver att de kommer att bli ett besöksmål för sin arkitektur och sina stadsmiljöer.

Men tittar man på plankartorna i FÖP-en och i den 3D-version som finns, så visar dessa något helt annat. En block-bebyggelse utan platser för boende att samlas på. I FÖP-en saknas till exempel seriösa jämförelser med andra städer. Det kan ge svar på frågor som hur har man tänkt, vad har man gjort och hur blev det? En stad som Barcelona är också delvis är uppdelat i ett rutnät, men där har varje kvarter "avkapade" hörn på husen. Det gör att vägkorsningarna bildar torg. Torg som är levande. Och populära. Man har också en paradgata. Mycket levande. Det sättet att bygga stad har givit intressanta stadsmiljöer. Många flera exempel finns, både i Sverige och i övriga Europa.

Danmarks Hembygdsförening vill att Uppsala kommun tar till sig hur andra städer och länder har skapat intressanta stadsmiljöer. Inga sådana seriösa paralleller finns i FÖP-en. Det finns referenser till Linköping, men det handlar om hur ledningsnäten etc kan byggas under markytan. Vi vill inte att kommunen fokuserar på att, som man skriver, "enkelt och snabbt detaljplanera". Men detta prioriterar man uppenbarligen enligt FÖP-en.

Man skriver också i FÖP-en att det skall finnas en utsikt från bostäderna mot Uppsalas stadsprofil samt ljus i bostäderna. Men Danmarks Hembygdsförening förstår inte hur tätt placerade block-kvarter med höga hus kan ge så många boende utsikt mot Uppsalas stadsprofil. Stora hus nära lägre hus ger de boende en känsla av att de högre husen "vältrar" sig över de lägre. Folk kommer inte att trivas där. Detta har varit känt i många år, men inte i Uppsala kommun verkar det? Ännu svårare att förstå är att de radhus som planeras är tänkta att byggas inne i de höga blocken. Dit kommer inte solen att nå under större delen av året!

Solljus är något vi nordbor sukter efter, det är ingen hemlighet. På SLU i Ultuna har det under många år framgångsrikt utbildats landskapsarkitekter, stadsplanerare med mera. Man forskar i hur bostadskvarter och bostadsområden skall utformas för att skapa en bra livsmiljö. Detaljstudier har gjorts bland annat i förhållanden hushöjd/avstånd för att solen strålar skall kunna falla ner på gårdar och människor skall trivas. Men det verkar som Uppsala kommun har kastat resultaten av denna forskning i papperskorgen. Forskning som är bedriven just i Uppsala! Det är häpnadsväckande!

Danmarks Hembygdsförening kräver att kommunen omplanerar bebyggelsen så att många fler boende får chansen att se Uppsalas stadsprofil samt får njuta av solens strålar in i sin bostad!

För stora ändringar runt väg 255

8. Carl von Linné - en av Uppsalas största vetenskapsmän måste komma fram tydligare

Kommunens förslag på förändringar runt väg 255 är värd mycket mer uppmärksamhet. Carl von Linné är en av personerna som Danmarks Hembygdsförening anser måste få mera fokus.

Carl von Linnés gärningar och hans historiska landskap beläget inom sydöstra Uppsala tas upp i FÖP'en och det är naturligtvis bra. Man skriver att det är viktigt att skydda Linnés Sävja från ny bebyggelse genom angivet grönområde. Danmarks Hembygdsförening håller med!

Men tittar man på kommunens plankartor så anser vi att detta inte stämmer. Plankartorna ger en känsla av att Uppsala kommun inte riktigt inser hur stor vetenskapsman Carl von Linné var. Förutom sin professur och utbildning av många studenter och botaniska resor runt Sverige och Europa så konstruerade han enkla men tillförlitliga scheman med vars hjälp växter och djur kunde grupperas. Detta system används fortfarande av biologer och naturintresserade runt om i världen.

Carl von Linné tillhör den lilla grupp riktigt stora vetenskapsmän som till exempel Newton och Einstein. De beskrev naturen på ett sätt som är giltigt även idag.

Linné är en av Sveriges största vetenskapsmän och det är dags att Uppsala kommun gör en betydande insats för att hedra honom och hans arbete. Nu finns möjligheten. Linné är en stor del av kulturarvet i Uppsala. Danmarks Hembygdsförening vill gärna se något i det nya området som minner om Linné. Varför inte ett blomformat Linnés torg?

Något sådant går inte att finna i plankartorna.

Att dra om några linnéstigar så att det skall passa de isolerade bostadskvarteren är inte tillräckligt. Man behöver till exempel binda ihop stigar och områden så att miljön som fanns på Linnés tid framträder tydligare. Asfalterade stigar i vägtunnlar är direkt olämpligt. Danmarks Hembygdsförening vill att Uppsala kommun förtydligar kulturarvet, så görs på andra ställen i Sverige när det gäller internationellt berömda personer. Vi tycker att det är mycket tråkigt att Uppsala kommun inte ligger i framkant här. Inget om detta finns beskrivet i FÖP-en.

När det gäller minnen i området från Linnés tid, anser vi är det mycket viktigt att påminna om den gamla körvägen som går från Linnés Sävja söderut, en väg som idag är en vacker och inbjudande rid- och gångstig. Stenbeläggningen kan idag på vissa partier fortfarande svagt skönjas. Denna körväg finns delvis inritad i gamla kartor. Den gick från Linnés Sävja söderut mot "Svedden" där soldattorpet "Dragontorpet" en gång låg, vilket är alldeles intill området för kolonilotter idag. Mellan rondellen mot Sävja N och ner mot kolonilotterna är det endast ca 30 m mellan körvägen och väg 255. Som ägare av större gårdar ingick det på 1700-talet att också ombesörja livet för de som bodde i soldattorpen. Linné hade alltså även ansvar för soldaten och hans familj som bodde i dragontorpet.

Danmarks Hembygdsförening vill att man bevarar denna gamla körväg genom att begränsa den föreslagna nya bebyggelsen strax öster om väg 255 från Linnés Sävja till kolonilotterna. Hela körvägen skall alltså bevaras. Därför bör inte marken mellan Lapplandsresan och väg 255, det vill säga direkt söder om Linnés Sävja bebyggas alls.

Genom att den historiska körvägen bevaras så blir den en naturlig länk mellan Linnés Sävja och grönområdet vid kolonilotterna. Vandringar efter Linnés stigar blir intressantare och en tydligare del av kulturarvet. Linnés bevarade exkursionsanteckningar visar att hans exkursioner från stan passerade Kuggebro till Lilla Djurgården och gick vidare till naturreservatet nära Nántuna gård på väg till Linnés Sävja. Danmarks Hembygdsförening vill att linnéstigens sträckning, efter Nántuna naturreservat, strax innan Linnés Sävja, istället ansluter till denna historiska körväg vid kolonilotterna och går längs med den beskrivna körvägen norrut. Därigenom undviks passagen under väg 255 i den trånga kotunneln.

Allt för att vi skall minnas och hedra Carl von Linné. Danmarks Hembygdsförening har möjlighet att på plats för kommunen förtydliga våra krav på att bevara kulturarvet efter Linné här i Sävja.

9. Åkermark ska inte tas i anspråk

Mycket av Uppsalas identitet utanför stadens centrum är åsynen av den bördiga åkermarken, "staden på slätten". Mark som brukas av flitiga bönder. En viktig del av hembygden som funnits där i generationer. I FÖP-en kan man läsa att den marken skall skyddas. Det är viktigt då det är en av Sveriges bördigaste åkrar. De kan ge oss närodlade produkter i en osäker framtid.

Men - efter en titt på plankartorna ser man att marken mellan Sävja gård och Sävjaån kommer att bebyggas! Det anser vi är upprörande!

Danmarks Hembygdsförening kräver att Uppsala kommun måste hålla sig till vad som sägs i FÖP-en och absolut inte bebygga någon åkermark!

Vidare anser vi att förslagen vägkoppling från stationen i Bergsbrunna till E4 med trafikplats vid Östunavägen (länsväg 1060) kommer att störa kulturhistorisk mark och förstöra landskapsbilden från Linnés Hammarby. Byarna öster om järnvägen, Vallby och Söderby kommer att beröras då markägarna blir av med bördig åkermark både för bebyggelse av flerbostadshus och stadspark samt vägkoppling till E 4.

Danmarks Hembygdsförening kräver att Uppsala kommun planerar om vägkopplingen mellan Bergsbrunna station och E4 så att åkermarken sparas och att dagens landskapsbild inte förstörs!

10. Nántuna "högar" - bevara de unika platserna för lek, bete och rekreation!

Förutom en störande byggttrafik under flera år kommer byggandet av nya bostäder påverka de boende i omlandet, som Nántuna och Vilan. De som idag bor till exempel i radhusen i Södra Nántuna kommer att få flerbostadshus som utsikt i stället för dagens betesmark och fria natur. Samma sak gäller de boende i Nántuna backe och i sydöstra Bergsbrunna. Hembygden uppskattas av de som bor där nu. Många människor har bott i sina bostäder länge, för att man trivs i miljön. Men när de boende förlorar sin utsikt och sin trygga hembygdsmiljö kommer oro och missnöje skapas. Det är inte bra!

De "högar" som idag finns efter väg 255 utgör ett viktigt rekreationsområde. Där kan barnen åka pulka på vintern, rasta hunder och till exempel segla med drakar på sommaren. Just de tankarna hade man, när man en gång beslöt att bevara högarna. Det var framsynt då, och det fungerar bevisligen nu. En aktiv och levande hembygdsmiljö som de boende idag ser som helt naturligt. Dessutom har marken används som bete för djur från bland annat Linnés Sävja.

Danmarks Hembygdsförening vill att hembygdsmiljöerna skall tas tillvara på ett seriöst sätt och att kommunen skall vara varsam med att störa de boendes trivsel och rekreationsmöjligheter idag.

Uppsala den 6 maj 2020

Styrelsen i Danmark Hembygdsförening,

Peter Nordgren ordf. Göran Bohman, Åsa Bretz, Ingar Bruce, Elfi Cedrins, Berit Danielsson, Sören Jonasson, Christer Lydig, Thonny Wall, Lillianne Zetterberg